

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кікінчук Василь Юрійович

УДК 351.741

**АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ
В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2010

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
академік НАПрН України

Бандурка Олександр Маркович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, ректор.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Курило Володимир Іванович,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України,
декан юридичного факультету;

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Музичук Олександр Миколайович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, начальник науково-
дослідної лабораторії з розроблення
законодавчих та інших
нормативно-правових актів.

Захист відбудеться 25 грудня 2010 року о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27).

Автореферат розісланий 24 листопада 2010 р.

В. о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

О. П. Гетманець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення правової держави в Україні вимагає реального утвердження принципу верховенства права, зміцнення законності та правопорядку в країні, забезпечення прав і свобод громадян. Вирішення цього завдання, з одного боку, потребує посилення правоохоронної функції держави, активізації боротьби з різними правопорушеннями, з іншого – удосконалення державно-службових відносин суб'єктів правоохоронної діяльності, насамперед, процедур проходження ними державної служби. На практиці ретельна регламентація таких процедур має істотне значення, оскільки, з одного боку, є запобіжним чинником від суб'єктивізму і свавілля керівників (начальників), які уповноважені приймати юридично значущі рішення з різних аспектів державно-службової діяльності, унормовує, дисциплінує та систематизує їх владно-розпорядчу діяльність, посилює їх відповідальність за прийняті управлінські рішення, з іншого – є однією із юридичних гарантій охорони та захисту прав, свобод та законних інтересів працівників органів внутрішніх справ. Адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ забезпечують упорядкування та приведення до єдиних стандартів подібних за змістом та призначенням її етапів. В свою чергу, забезпечення законності і ефективності цих процедур обумовлює проведення глибоких всебічних наукових досліджень їх сутності, особливостей, видів та правових засад.

Дотепер питання проходження служби в органах внутрішніх справ частково досліджувались такими вітчизняними науковцями як О. М. Бандурка, І. П. Голосніченко, Н. П. Матюхіна, О. М. Музичук, К. Ю. Мельник, О. І. Павленко та ін., що дає підстави зробити висновок про міжгалузевий характер цієї проблематики. Разом з тим у вітчизняній науці адміністративного права адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ висвітлені недостатньо. Їх дослідження проводилося лише в межах загальної характеристики проходження державної служби, що обумовлює потребу комплексного наукового аналізу адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ. Як наслідок, сьогодні відсутня єдність серед адміністративістів щодо сутності, значення та системи процедур проходження служби, їх місця та особливостей серед інших адміністративних процедур.

Отже, зазначене, а також відсутність належного предметного дослідження даної проблеми в науці адміністративного права обумовлюють актуальність і важливість комплексного дослідження широкого кола питань, пов'язаних з організацією та здійсненням адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до пп. 1.1, 1.2 Пріоритетних напрямів наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практичну діяльність органів

внутрішніх справ на період 2004–2009 рр., затверджених наказом МВС України № 755 від 5 липня 2004 р., пп. 3.5 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2006–2010 рр., схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 12 грудня 2005 р.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України та відповідних підзаконних нормативно-правових актів, узагальнень практики їх реалізації визначити сутність, види та особливості адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ, надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі основні завдання:

- охарактеризувати службу в органах внутрішніх справ як різновид державної служби, визначити основні фактори, що впливають на її ефективність;
- уточнити сутність, особливості та види процедур проходження служби в органах внутрішніх справ;
- з'ясувати адміністративно-правові засади процедур проходження служби в органах внутрішніх справ, запропонувати практично значущі критерії їх класифікації;
- визначити ознаки процедури прийняття на службу до органів внутрішніх справ, запропонувати шляхи її вдосконалення;
- з'ясувати сутність та особливості процедури службової кар'єри в органах внутрішніх справ;
- сформулювати поняття та уточнити стадії процедури атестації працівників органів внутрішніх справ, визначити систему критеріїв оцінки якості діяльності працівників органів внутрішніх справ України;
- охарактеризувати процедури стимулювання праці та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників органів внутрішніх справ;
- з'ясувати сутність процедури звільнення зі служби в органах внутрішніх справ, визначити та охарактеризувати її окремі стадії;
- сформулювати конкретні пропозиції та рекомендації щодо удосконалення адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час проходження служби в органах внутрішніх справ.

Предмет дослідження становлять адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ.

Методи дослідження. У роботі використовуються як загальнонаукові методи пізнання об'єктивної дійсності, що базуються на діалектичному підході до об'єкта, який досліджується, так і окремі методи наукового пізнання. Зокрема, логічний метод використано під час дослідження

аналітичних матеріалів, концепцій, точок зору авторів з окремих питань, які є предметом дослідження (розділи 1, 2). Історичний метод застосовано під час дослідження історико-правових особливостей становлення та розвитку вітчизняного та зарубіжного законодавства з питань проходження служби (підрозділи 1.1, 1.3). Порівняльно-правовий метод використано під час визначення видів та характеристики окремих процедур проходження служби в органах внутрішніх справ (підрозділи 1.2, 2.1–2.5). За допомогою соціологічного та статистичного методів і документального аналізу виявлено недоліки правового регулювання адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ, визначено фактори, що впливають на успішне проходження служби в органах внутрішніх справ України (підрозділи 1.1, 2.1–2.5).

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації склали наукові праці фахівців у галузі філософії, загальної теорії держави і права, теорії управління та адміністративного права, інших галузевих правових наук, в тому числі зарубіжних дослідників. Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ. Дисертант звертався також до законодавства деяких зарубіжних держав, досвід яких щодо правового регулювання адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ може бути використано в Україні. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності органів внутрішніх справ, політико-правова публіцистика, довідкові видання, статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ. В результаті проведеного дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

– дістала подальший розвиток характеристика державної служби, у зв'язку з чим уточнено її завдання та функції, а також обґрунтовано те, що поняття «державна служба» необхідно використовувати лише для визначення служби в державних органах, тобто органах, наділених державно-владними повноваженнями; визначено напрями реформування державної служби в Україні у цілому та в органах внутрішніх справ, зокрема;

– удосконалено визначення поняття служби в органах внутрішніх справ України, під якою пропонується розуміти різновид державної служби, яка протікає в спеціалізованому органі виконавчої влади України і здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами з метою реалізації функцій держави щодо охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та протидії злочинності та іншим правопорушенням; визначено основні фактори, що впливають на успішне проходження служби в органах внутрішніх справ України;

– дістала подальший розвиток характеристика адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ, які визначено як урегульований адміністративно-правовими нормами та обов'язковий для виконання порядок розгляду та вирішення внутрішньоорганізаційних індивідуальних справ, пов'язаних із службовою діяльністю;

– удосконалено класифікацію адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ за такими критеріями як: форма їх зовнішнього вираження; поширеність; мета реалізації; суб'єкт ініціативи; рівень правового регулювання; правовий результат;

– подальшого розвитку набула характеристика адміністративно-правових засад процедур проходження служби, які визначено як нормативно-правове закріплення в Конституції, законодавчих та підзаконних правових актах, контрактах про службу правових норм, які визначають її умови, етапи та порядок; удосконалено їх класифікацію, наслідком чого стало їх об'єднання у такі групи: конституційні, законодавчі, підзаконні та договірні;

– вперше визначено особливості процедури прийняття на службу до органів внутрішніх справ України за такими характеристиками як: її сутність, призначення, форма зовнішнього вираження та спрямованість, а також обґрунтовано, що основним напрямком вдосконалення цієї процедури є її подальша деталізація, приведення у відповідність із вимогами чинного законодавства України з питань державної служби;

– удосконалено поняття службової кар'єри працівника органів внутрішніх справ, під якою розуміється суб'єктивне (свідоме та добровільне) усвідомлення ним значення службової діяльності, процес його проходження (просування) по службі, який забезпечує досягнення значимого для нього та органу в цілому результату; визначено її ознаки та запропоновано шляхи її вдосконалення;

– вперше запропоновано структуру процедури службової кар'єри працівника органів внутрішніх справ, до елементів якої віднесено: забезпечення мотивації працівника органів внутрішніх справ України; об'єктивізація результатів кар'єри (призначення на посаду, присвоєння спеціальних звань, нагородження відзнаками, надання додаткових кваліфікаційних характеристик тощо); результат службової кар'єри (оцінка служби, фіксація здобутків чи недоліків тощо);

– дістала подальший розвиток характеристика атестації працівників органів внутрішніх справ, у зв'язку з чим удосконалено її поняття, запропоновано систему принципів, відповідно до яких вона повинна здійснюватись, а також визначено дві комплексні її стадії: підготовчу та безпосередню;

– удосконалено систему критеріїв оцінки діяльності працівників органів внутрішніх справ України за такими показниками як: професійні вміння; ділові якості; особистісні якості;

– дістала подальший розвиток характеристика процедур матеріального та морального стимулювання, у зв'язку з чим зроблено висновок, що вони виконують дві важливі функції: з одного боку, є фактором підвищення професійної діяльності працівників, а з іншого – важливим чинником зміцнення державно-службової дисципліни. Обґрунтовано, що основними засобами підтримання

високої службової активності працівників ОВС є створення сприятливих умов праці, нормального психологічного клімату, переконання, сила прикладу, моральне і матеріальне стимулювання;

- подальший розвиток отримала характеристика процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників органів внутрішніх справ, у зв'язку з чим зроблено узагальнюючий висновок, що одним із напрямів удосконалення такої процедури є її урегульованість (насамперед, чітке визначення прав та обов'язків суб'єктів дисциплінарного провадження, видів дисциплінарних проступків, за вчинення яких особа може бути звільнена з ОВС, наслідків накладення дисциплінарних стягнень), що запобігатиме суб'єктивізму посадових осіб під час реалізації ними дисциплінарних повноважень;

- удосконалено розуміння системи стадій процедури звільнення з органів внутрішніх справ, до яких віднесено: ухвалення рішення про звільнення; оформлення й узгодження документів на звільнення; оформлення факту припинення відносин з органом внутрішніх справ, а також класифікацію підстав звільнення за такими критеріями як: обставини, що стали причиною звільнення (позитивні та негативні); ініціатива звільнення (за власною ініціативою; за ініціативою керівництва; за ініціативою суб'єкта, що не є учасником службових правовідносини);

- сформульовано конкретні пропозиції щодо внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів, які регулюють адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ, зокрема, до Законів України «Про державну службу», «Про міліцію», Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України, а також низки інших підзаконних правових актів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес:

- у науково-дослідній сфері – основні положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшої розробки адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ;

- у правотворчості – в результаті дослідження сформульовано низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, які регулюють адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ;

- у правозастосовчій діяльності – використання одержаних результатів дозволить покращити практику здійснення адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ;

- у навчальному процесі – матеріали дисертації доцільно використовувати під час проведення занять та при підготовці підручників і навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Адміністративне право» та «Управління в органах внутрішніх справ».

Апробація результатів дисертації. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення й висновки було оприлюднено дисертантом на двох науково-практичних

конференціях: «Актуальні проблеми роботи з персоналом у правоохоронних органах» (Харків, 2008) та «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (Харків, 2010).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладені у чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, тезах наукового повідомлення на науково-практичній конференції та двох публікаціях у збірниках наукових праць.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, поділених на підрозділи, висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 205 сторінок. Список використаних джерел складається з 203 найменувань і займає 19 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими планами та програмами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, апробація результатів дисертації та публікації.

Розділ 1 «Загальна характеристика процедур проходження служби в органах внутрішніх справ» присвячено характеристиці служби в органах внутрішніх справ як різновиду державної служби, уточненню сутності, особливостей та видів процедур проходження служби в органах внутрішніх справ, з'ясуванню адміністративно-правових засад процедур проходження служби в органах внутрішніх справ.

У **підрозділі 1.1 «Служба в органах внутрішніх справ як різновид державної служби»** наголошується, що поняття «державна служба» необхідно використовувати для визначення служби саме в державних органах, тобто органах, наділених державно-владними повноваженнями.

Дістала подальший розвиток характеристика державної служби, у зв'язку з чим запропоновано її визначення, уточнено її завдання та функції, а також визначено напрями реформування державної служби в Україні у цілому та в органах внутрішніх справ, зокрема.

Акцентується увага на тому, що функції державної служби не тотожні функціям державного управління через її своєрідну роль і призначення в суспільстві. Підтвердженням зазначеної точки зору є той факт, що саме державна служба покликана забезпечити ефективне функціонування всіх гілок влади, саме за її посередництвом громадяни можуть реалізувати свої інтереси, права і свободи.

Сформульовано поняття служби в органах внутрішніх справ України, під якою пропонується розуміти різновид державної служби, яка протікає в спеціалізованому органі виконавчої влади України і здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами з метою реалізації функцій держави щодо охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та протидії

злочинності та іншим правопорушенням; визначено основні фактори, що впливають на успішне проходження служби в органах внутрішніх справ України.

У підрозділі 1.2 «Сутність, особливості та види процедур проходження служби в органах внутрішніх справ» зазначається, що проходження служби в органах внутрішніх справ включає в себе послідовну зміну станів і рівнів професійних знань працівників органів внутрішніх справ і умінь кваліфіковано виконувати надані їм функції, в результаті чого поступово визначається, формується та удосконалюється особистість працівника органів внутрішніх справ.

Адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ визначено як урегульований адміністративно-правовими нормами та обов'язковий для виконання порядок розгляду та вирішення внутрішньоорганізаційних індивідуальних справ, пов'язаних зі службовою діяльністю.

З'ясовано особливості адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ.

Удосконалено класифікацію адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ за такими критеріями як: форма їх зовнішнього вираження; поширеність; мета реалізації; суб'єкт ініціативи; рівень правового регулювання; правовий результат.

У підрозділі 1.3 «Адміністративно-правові засади процедур проходження служби в органах внутрішніх справ» під такими розуміється нормативно-правове закріплення в Конституції, законодавчих та підзаконних правових актах, контрактах про службу правових норм, які визначають її умови, етапи та порядок.

За таким критерієм як форма закріплення адміністративно-правові засади процедур проходження служби в органах внутрішніх справ об'єднано у чотири групи: конституційні, законодавчі, підзаконні, договірні.

Здійснено класифікацію нормативно-правових актів, які визначають умови, етапи та порядок проходження служби в органах внутрішніх справ.

Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ запропоновано доповнити його метою, завданнями та принципами, які також визначено та охарактеризовано в дисертації.

Розділ 2 «Окремі процедури проходження служби в органах внутрішніх справ та шляхи їх удосконалення» присвячено характеристиці таких процедур як: прийняття на службу в органах внутрішніх справ, службова кар'єра в органах внутрішніх справ, атестація працівників органів внутрішніх справ, стимулювання праці та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників органів внутрішніх справ, звільнення зі служби в органах внутрішніх справ.

У підрозділі 2.1 «Процедура прийняття на службу в органах внутрішніх справ» наголошується, що виявлення під час прийняття на службу в органах внутрішніх справ України

всього комплексу вимог юридичного складу, який охоплює перший етап проходження служби (прийняття на службу в органах внутрішніх справ), є умовою забезпечення в майбутньому належного виконання працівником покладених на нього завдань, функцій та обов'язків, реалізації наданих йому повноважень.

Визначено ознаки процедури прийняття на службу в органах внутрішніх справ України.

Підкреслюється, що основним напрямком вдосконалення процедури прийняття на службу в органах внутрішніх справ України є її подальша деталізація, приведення у відповідність із вимогами чинного законодавства України з питань державної служби та належне правове закріплення в нормативно-правових актах, якими регламентований процес проходження служби в органах внутрішніх справ України.

З метою удосконалення правового регулювання процедури прийняття на службу в органах внутрішніх справ сформульовано пропозиції щодо внесення змін та доповнень до законів України «Про державну службу», «Про міліцію», Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ.

У *підрозділі 2.2 «Процедури службової кар'єри в органах внутрішніх справ»* зазначається, що побудова органів внутрішніх справ України на цьому етапі їх реформування повинна здійснюватися на ґрунті кар'єрної моделі державної служби, яка передбачає укомплектування органів та підрозділів внутрішніх справ України особами, які відповідатимуть високим вимоги, що ставляться до працівника правоохоронного органу європейського зразка, особами, які за своїми особистими, діловими і моральними якостями, освітнім та освітньо-кваліфікаційним рівнями, рівнем фізичної підготовки та станом здоров'я здатні ефективно, якісно та результативно виконувати в повному обсязі покладені на органи внутрішніх справ завдання та обов'язки.

Удосконалено поняття службової кар'єри працівника органів внутрішніх справ, під якою розуміється суб'єктивне (свідоме й добровільне) усвідомлення ним значення службової діяльності, процес його проходження (просування) по службі, який забезпечує досягнення значущого для нього та органу в цілому результату.

Визначено ознаки процедури службової кар'єри працівника органів внутрішніх справ, запропоновано шляхи її вдосконалення.

Запропоновано структуру процедури службової кар'єри працівника органів внутрішніх справ, до елементів якої віднесено: забезпечення мотивації працівника органів внутрішніх справ України; об'єктивізація результатів кар'єри (призначення на посаду, присвоєння спеціальних звань, нагородження відзнаками, надання додаткових кваліфікаційних характеристик тощо); результат службової кар'єри (оцінка служби, фіксація здобутків чи недоліків тощо).

У *підрозділі 2.3 «Процедура атестації працівників органів внутрішніх справ»* наголошується, що ефективність діяльності органів внутрішніх справ України безпосередньо

залежить від результатів діяльності кожного працівника, тому важливого значення набуває процес оцінювання показників діяльності працівників органів внутрішніх справ України.

Атестацію працівників органів внутрішніх справ України визначено як діяльність, у процесі якої атестаційна комісія у межах встановленої процедури з метою перевірки відповідності працівників органів внутрішніх справ України займаній посаді, стимулювання їх творчої активності та відповідальності, визначає кваліфікацію працівника шляхом оцінки його ділових, професійних, особистих і моральних якостей, освітнього рівня та фізичної підготовки.

Запропоновано систему принципів, відповідно до яких повинна здійснюватись процедура атестації працівників органів внутрішніх справ. Визначено дві комплексні її стадії: підготовчу та безпосередню.

Удосконалено систему критеріїв оцінки діяльності працівників органів внутрішніх справ України за такими показниками як професійні вміння; ділові якості; особистісні якості.

У *підрозділі 2.4 «Процедури стимулювання праці та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників органів внутрішніх справ»* акцентується увага на тому, що результативна діяльність державної служби в органах внутрішніх справ України передбачає широкомасштабне використання у межах певної процедури різних за характером, змістом та природою методів і заходів стимулювання до виконання службових обов'язків осіб рядового та начальницького складу.

Зазначається, що грамотне, раціональне, цивілізоване використання процедур стимулювання до праці працівників органів внутрішніх справ здатне компенсувати їм певні негативні аспекти службової діяльності, як то: ненормований робочий день, значні фізичні, емоційні та інтелектуальні навантаження тощо.

Обґрунтовано, що основними засобами підтримання високої службової активності працівників органів внутрішніх справ є створення сприятливих умов праці, нормального психологічного клімату, переконання, сила прикладу, моральне і матеріальне стимулювання.

Наголошується, що матеріальне та моральне стимулювання виконує дві важливі функції: з одного боку, вони є фактором підвищення ефективності професійної діяльності працівників, а з іншого – важливим чинником зміцнення службової дисципліни.

Дисциплінарні стягнення в органах внутрішніх справ визначено як заходи дисциплінарного впливу, які застосовується до осіб рядового і начальницького складу за вчинення ними дисциплінарних проступків. Наголошується, що урегульованість процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників органів внутрішніх справ сприятиме запобіганню суб'єктивізму посадових осіб під час реалізації ними дисциплінарних повноважень.

У *підрозділі 2.5 «Процедура звільнення зі служби в органах внутрішніх справ»* зазначається, що така процедура складається із трьох основних стадій: ухвалення рішення про звільнення;

оформлення й узгодження документів на звільнення; оформлення факту припинення відносин з органом внутрішніх справ і факультативної – оскарження.

Обґрунтовано, що звільнення може здійснюватися лише за підстав, передбачених законом, під якими розуміються такі життєві обставини, які законодавчо визнаються як юридичні факти для припинення служби. Залежно від обставин, що послужили причиною, всі підстави звільнення можуть бути об'єднані у дві групи: позитивні та негативні. Звільнення здійснюється з дотриманням певних процедурних вимог, що мають різний зміст по кожній підставі звільнення. Недотримання цих вимог розцінюється як незаконне звільнення з відновленням звільненої особи на службі в органах внутрішніх справ у колишній посаді.

Важливою ознакою, що характеризує поняття звільнення, виступає волевиявлення працівника чи адміністрації, спрямоване на припинення служби. У зв'язку з цим звільнення може бути здійснене з ініціативи: працівника; адміністрації, тобто, по суті, роботодавця – органу внутрішніх справ в особі його керівника, а також за обставин, що не залежать від волі сторін (з ініціативи органу, що не є стороною правовідносин).

Звільнення супроводжується втратою прав і обов'язків сторонами правовідносин: орган (підрозділ, установа) внутрішніх справ втрачає права на використання професійних можливостей працівника в інтересах служби, а працівник втрачає можливість виконувати службові обов'язки в органі (підрозділі, установі) внутрішніх справ, одержувати за це грошову винагороду й користуватися іншими, пов'язаними зі службою правами та пільгами.

ВИСНОВКИ

В дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання – удосконалення адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ України. В результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Службу в органах внутрішніх справ України визначено як різновид державної служби, яка протікає в спеціалізованому органі виконавчої влади України і здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами з метою реалізації функцій держави щодо охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та протидії злочинності та іншим правопорушенням.

Визначено основні фактори, що впливають на успішне проходження служби в органах внутрішніх справ України, до яких віднесено: якість виконуваної роботи; відповідальність за виконану справу; вміння визначати та ставити завдання, робити висновки; ділова сміливість, можливість самостійно приймати рішення; виконавча дисципліна; прояв інтересу до роботи;

уміння знаходити вихід зі складних ситуацій; уміння контролювати та об'єктивно оцінювати діяльність інших людей; відповідність кваліфікації і знань роботі, яка виконується; уміння об'єктивно оцінити свої дії; уміння припинити або попередити конфлікт; своєчасність звітності; уміння координувати роботу; організованість, акуратність, зібраність; уміння радитися та враховувати пропозиції інших людей; здатність критично мислити та оцінювати ситуацію; задоволеність психологічним кліматом у колективі; уміння чітко і вичерпно інформувати; стаж, досвід роботи; раціональне використання робочого часу; стан роботи з підвищення професійної кваліфікації; задоволеність житлово-побутовими умовами; уміння працювати з комп'ютером; здібність висувати пропозиції з удосконалення роботи органів внутрішніх справ України; умови та організаційно-технічна оснащеність праці; охорона праці і забезпечення безпеки.

Адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ визначено як урегульований адміністративно-правовими нормами та обов'язковий для виконання порядок розгляду та вирішення внутрішньоорганізаційних індивідуальних справ, пов'язаних із службовою діяльністю.

До особливостей адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ віднесено таке: 1) сферою їх реалізації є органи внутрішніх справ; 2) регламентуються нормативно-правовими актами, які містять норми адміністративного законодавства, більшою мірою, відомчого – системи МВС України; 3) суб'єктами таких процедур є: з одного боку, атестований працівник органів внутрішніх справ, з іншого – керівник (начальник) або інша особа, яка наділена владними повноваженнями щодо вирішення окремих питань, пов'язаних із проходженням служби; 4) мають службову спрямованість, оскільки пов'язані із врегулюванням подібних за змістом та призначенням питань, що стосуються державної служби; 5) мають внутрішню спрямованість, оскільки пов'язані із врегулюванням внутрішньоорганізаційних питань органів внутрішніх справ; 6) дисциплінують, підвищують організованість і дієвість учасників адміністративних відносин, які виникають з питань проходження служби в органах внутрішніх справ, оскільки визначають порядок, місце, час, методи та інші важливі складові їх взаємовідносин; 7) полягають у розгляді і вирішенні індивідуальних справ, що мають юридичне значення; 8) обов'язкові для виконання, їх порушення призводить до анулювання прийнятих рішень.

Процедури проходження служби класифіковано за такими критеріями: 1) залежно від форми зовнішнього вираження: процедури професійного відбору та прийняття на службу в органи внутрішніх справ; процедури переміщення і просування по службі (так звані процедури «службової кар'єри»); процедури присвоєння, зниження та позбавлення спеціальних звань; процедури професійної підготовки персоналу в органах внутрішніх справ; атестаційні процедури в органах внутрішніх справ; процедури оцінювання службової діяльності працівників органів

внутрішніх справ; процедури стимулювання праці та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників органів внутрішніх справ; процедури забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ; процедури розгляду звернень, рапортів чи заяв працівників органів внутрішніх справ; процедури звільнення зі служби в органах внутрішніх справ; 2) за поширеністю: обов'язкові адміністративні процедури проходження служби; необов'язкові (факультативні) адміністративні процедури; 3) залежно від мети: регулятивні адміністративні процедури; охоронні процедури; 4) залежно від ініціативи: адміністративні процедури, що ініціюються суб'єктом, який наділений владними повноваженнями; адміністративні процедури, що ініціюються суб'єктом, який не наділений владними повноваженнями; 5) за рівнем правового регулювання: ті, які регламентовані законодавчими актами; ті які регламентовані підзаконними актами; 6) залежно від правового результату: які пов'язані із прийняттям правового акта; які не пов'язані з прийняттям правового акта.

Адміністративно-правові засади процедур проходження служби визначено як нормативно-правове закріплення в Конституції, законодавчих та підзаконних правових актах, контрактах про службу правових норм, які визначають її умови, етапи та порядок.

За таким критерієм як форма закріплення адміністративно-правові засади процедур проходження служби в органах внутрішніх справ об'єднано у такі групи: конституційні, законодавчі, підзаконні, договірні.

До ознак процедури прийняття на службу в органах внутрішніх справ України віднесено такі: за своєю сутністю вона є засобом виявлення, оцінки та врахування юридичного складу вступу особи на службу в органах внутрішніх справ України; за формою – офіційно закріпленим в нормативно-правових актах порядком здійснення дій щодо встановлення наявності або відсутності юридичного складу прийняття на службу в органах внутрішніх справ України та його оформленню у вигляді відповідного рішення уповноваженого органу; за призначенням – умовою забезпечення в майбутньому належного виконання працівником органів внутрішніх справ України завдань, передбачених в ст. 2 Закону України «Про міліцію»; за спрямованістю впливу процедура прийняття на службу орієнтована на впорядкування, систематизацію та оформлення відповідних правовідносин, що виникли з приводу реалізації особою права доступу до державної служби в органах внутрішніх справ України.

Обґрунтовано, що основним напрямком вдосконалення процедури прийняття на службу в органах внутрішніх справ України є її подальша деталізація, приведення у відповідність із вимогами чинного законодавства України з питань державної служби та належне правове закріплення в нормативно-правових актах, якими регламентований процес проходження служби в органах внутрішніх справ України.

Службову кар'єру працівника органів внутрішніх справ визначено як суб'єктивне (свідоме та добровільне) усвідомлення ним значення службової діяльності, процес його проходження (просування) по службі, який забезпечує досягнення значущого для нього та органу в цілому результату.

Ознаками процедури службової кар'єри працівника органів внутрішніх справ названі такі: за своєю сутністю вона є засобом виявлення, оцінки та врахування низки юридичних складів, які виникають внаслідок здійснення працівником службової діяльності за час проходження служби в органах внутрішніх справ України та обумовлюють відповідні зміни (позитивні або негативні) в його службовому статусі; за формою вона є офіційно закріпленим в нормативно-правових актах порядком здійснення дій щодо: забезпечення умов для служби та мотивації її проходження працівником органів внутрішніх справ України; визначення умов та підстав для надання або наділення працівника органів внутрішніх справ України певними матеріальними, нематеріальними благами, визначення його місця в службовій ієрархії; встановлення системи контролю (відстеження критеріїв просування службовою кар'єрою) за проходженням служби працівником органів внутрішніх справ України (оцінка служби, фіксація здобутків, оформлення результатів службової діяльності тощо); за призначенням вона є умовою орієнтування працівника органів внутрішніх справ України на належне виконання завдань, передбачених ст. 2 Закону України «Про міліцію», під час його службової діяльності; за спрямованістю впливу процедура службової кар'єри працівника в органах внутрішніх справ орієнтована на впорядкування, систематизацію та оформлення відповідних правовідносин, що виникли з приводу реалізації особою її державно-службового статусу.

Атестацію працівників органів внутрішніх справ України визначено як діяльність, у процесі якої атестаційна комісія у межах встановленої процедури з метою перевірки відповідності працівників органів внутрішніх справ України займаній посаді, стимулювання їх творчої активності та відповідальності визначає кваліфікацію працівника шляхом оцінки його ділових, професійних, особистих і моральних якостей, освітнього рівня та фізичної підготовки.

Запропоновано систему критеріїв оцінки діяльності працівників органів внутрішніх справ України, яка передбачає: 1) професійні вміння, а саме: здатність до критичного аналізу ситуації, вміння давати експертні оцінки, тактовно і ефективно спілкуватися, оцінювати потреби; творчо розробляти матеріали, ефективно і переконливо висувати ідеї та обмінюватися ними; працювати у команді; 2) ділові якості, а саме: вміння планувати; організовувати персонал; координувати діяльність, вести переговори; стан здоров'я та фізична підготовленість, вміння володіти табельною зброєю, прийомами рукопашного бою, спеціальними засобами індивідуального захисту та активної оборони, здатність переносити психофізичні навантаження та труднощі служби;

3) особистісні якості, а саме: відданість справі, цілеспрямованість, оптимізм, діловитість, чесність, дисциплінованість, відповідальність, тактовність.

Обґрунтовано, що основними засобами підтримання високої службової активності працівників органів внутрішніх справ є створення сприятливих умов праці, нормального психологічного клімату, переконання, сила прикладу, моральне і матеріальне стимулювання.

Наголошується, що матеріальне та моральне стимулювання виконує дві важливі функції: з одного боку, вони є фактором підвищення ефективності професійної діяльності працівників, а з іншого – важливим чинником зміцнення службової дисципліни. Єдність матеріального і морального стимулювання особового складу органів внутрішніх справ виявляється у їх взаємодії, яка полягає у тому, що вони взаємозбагачують і підкріплюють одне одного. Характеристика їх співвідношення дозволила зробити наступний висновок: сумлінне ставлення до виконання своїх функціонально-посадових обов'язків, проявлення при їх виконанні ініціативи та творчості, високі результати професійної діяльності мають бути відзначені як матеріально, так і морально.

Дисциплінарні стягнення в органах внутрішніх справ визначено як заходи дисциплінарного впливу, які застосовується до осіб рядового і начальницького складу за вчинення ними дисциплінарних проступків. Наголошується, що урегульованість процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників органів внутрішніх справ сприятиме запобіганню суб'єктивізму посадових осіб під час реалізації ними дисциплінарних повноважень.

У процедурі звільнення з органів внутрішніх справ виділено три основні стадії: ухвалення рішення про звільнення; оформлення й узгодження документів на звільнення; оформлення факту припинення відносин з органом внутрішніх справ, і факультативної – оскарження. Наголошено, що звільнення супроводжується втратою прав і обов'язків сторонами правовідносин: орган (підрозділ, установа) внутрішніх справ втрачає права на використання професійних можливостей працівника в інтересах служби, а працівник втрачає можливість виконувати службові обов'язки в органі (підрозділі, установі) внутрішніх справ, одержувати за це грошову винагороду й користуватися іншими пов'язаними зі службою правами та пільгами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Кікінчук В. Ю. Адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ: сутність та види / В. Ю. Кікінчук // Вісник Харк. нац. ун-ту внутр. справ. – 2009. – Вип. 4 (47). – С. 238–245.

2. Кікінчук В. Ю. Процедура стимулювання державно-службової діяльності працівників органів внутрішніх справ України / В. Ю. Кікінчук // Вісник Харк. нац. ун-ту внутр. справ. – 2010. – Вип. 2 (49). – С. 289–296.

3. Кікінчук В. Ю. Процедура звільнення зі служби в органах внутрішніх справ / В. Ю. Кікінчук // Право і Безпека. – 2010. – № 3 (35). – С. 197–202.

4. Кікінчук В. Ю. Особливості проведення атестації працівників ОВС України [Електронний ресурс] / В. Ю. Кікінчук // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 178–185. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10kvjrou.pdf>.

5. Кікінчук В. Ю. Класифікація адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ / В. Ю. Кікінчук // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 червня 2010 р.). – Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2010. – С. 124–126.

6. Кікінчук В. Ю. Зміцнюючи кадровий потенціал / В. Ю. Кікінчук // Міліція України. – 2010. – № 1. – С. 7–9.

7. Кікінчук В. Ю. Пропозиції та зауваження до Проекту Інструкції з оцінювання діяльності органів внутрішніх справ / В. Ю. Кікінчук // Збірник наукових праць науково-дослідної лабораторії з розроблення законодавчих та інших нормативно-правових актів навчально-наукового інституту психології, менеджменту, соціальних та інформаційних технологій Харківського національного університету внутрішніх справ за 2007–2009 роки. – Т. 3. Експертиза проектів нормативно-правових актів. Пропозиції та зауваження / за заг. ред. д. ю. н., професора А. Т. Комзюка, д. ю. н., професора М. І. Іншина, к. ю. н., с. н. с. О. М. Музичука. – Х. : Титул, 2010. – С. 337–343.

АНОТАЦІЇ

Кікінчук В. Ю. Адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2010.

Дисертацію присвячено аналізу адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ України. Служба в органах внутрішніх справ характеризується як різновид державної служби, визначаються основні фактори, що впливають на її ефективність. Уточнюються сутність, особливості та види процедур проходження служби в органах внутрішніх справ.

З'ясовуються адміністративно-правові засади процедур проходження служби в органах внутрішніх справ, пропонуються практично значущі критерії їх класифікації. Детально характеризуються окремі процедури проходження служби в органах внутрішніх справ: прийняття на службу, службової кар'єри, атестації працівників, стимулювання праці та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників, припинення служби. Формулюються конкретні пропозиції та рекомендації щодо удосконалення адміністративних процедур проходження служби в органах внутрішніх справ.

Ключові слова: адміністративні процедури; проходження служби; органи внутрішніх справ; державна служба; працівники органів внутрішніх справ; службова кар'єра; атестація; стимулювання праці; дисциплінарна відповідальність; звільнення зі служби.

Кикинчук В. Ю. Административные процедуры прохождения службы в органах внутренних дел. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2010.

Диссертация является одним из первых комплексных исследований административных процедур прохождения службы в органах внутренних дел. В результате проведенное исследование сформулировано ряд новых научных положений и выводов, предложенных лично соискателем. В частности, получила дальнейшее развитие характеристика государственной службы, в связи с чем, уточнены ее задачи и функции, а также обосновано то, что понятие «государственная служба» необходимо использовать лишь для определения службы в государственных органах, т.е. органах, наделенных государственно-властными полномочиями; определены направления реформирования государственной службы в Украине в целом и в органах внутренних дел, в частности. Усовершенствовано определение понятия службы в органах внутренних дел Украины, под которой предлагается понимать разновидность государственной службы, которая протекает в специализированном органе исполнительной власти Украины и осуществляется специально уполномоченными субъектами с целью реализации функций государства относительно охраны общественного порядка, обеспечения общественной безопасности и противодействия преступности и другим правонарушением; определены основные факторы, которые влияют на успешное прохождение службы в органах внутренних дел Украины.

Дальнейшее развитие получила характеристика административных процедур прохождения службы в органах внутренних дел, которые определены как урегулированный административно-

правовыми нормами и обязательный для выполнения порядок рассмотрения и решение внутриорганизационных индивидуальных дел, связанных со служебной деятельностью. Усовершенствована классификация административных процедур прохождения службы в органах внутренних дел по таким критериям как: форма их внешнего выражения; распространенность; цель реализации; субъект инициативы; уровень правового регулирования; правовой результат. Дана характеристика административно-правовых основ процедур прохождения службы, которые определены как нормативно-правовое закрепление в Конституции, законодательных и подзаконных правовых актах, контрактах о службе правовых норм, которые определяют ее условия, этапы и порядок; усовершенствована их классификация, следствием чего стало их объединение в такие группы: конституционные, законодательные, подзаконные и договорные.

Впервые определены особенности процедуры принятия на службу в органы внутренних дел Украины по таким характеристикам как: ее сущность, назначение, форма внешнего выражения и направленность, а также обосновано, что основным направлением усовершенствования этой процедуры является ее дальнейшая детализация, приведение в соответствие с требованиями действующего законодательства Украины по вопросам государственной службы. Усовершенствовано понятие служебной карьеры сотрудника органов внутренних дел, под которой понимается субъективное (сознательное и добровольное) осознание им значения служебной деятельности, процесс его прохождения (продвижение) по службе, который обеспечивает достижение значимого для него и органа в целом результат; определены ее признаки и предложены пути ее совершенствования. Получила дальнейшее развитие характеристика аттестации сотрудников органов внутренних дел, в связи с чем усовершенствовано ее понятие, предложена система принципов, в соответствии с которыми она должна осуществляться, а также определены две комплексные ее стадии: подготовительная и непосредственная. Усовершенствована система критериев оценки деятельности работников органов внутренних дел Украины по таким признакам как: профессиональные умения; деловые качества; личностные качества. Получила дальнейшее развитие характеристика процедур материального и морального стимулирования, в связи с чем сделан вывод, что они выполняют две важные функции: с одной стороны, являются фактором повышения эффективности профессиональной деятельности работников, а с другой – важным фактором укрепления государственно-служебной дисциплины. Обосновано, что основными мерами поддержания высокой служебной активности сотрудников органов внутренних дел являются создание благоприятных условий работы, нормального психологического климата, убеждение, сила примера, моральное и материальное стимулирование. Усовершенствовано понимание системы стадий процедуры увольнения со службы в органах внутренних дел, к которым отнесены: принятие решения об увольнении; оформление и согласование документов на увольнение; оформление факта прекращения отношений с органом

внутренних дел, а также классификация оснований увольнения по таким критериями как: обстоятельства, которые стали причиной увольнения (положительные и отрицательные); инициатива увольнения (по собственной инициативе; по инициативе руководства; по инициативе субъекта, который не является участником служебных правоотношения).

Ключевые слова: административные процедуры; прохождение службы; органы внутренних дел; государственная служба; сотрудники органов внутренних дел; служебная карьера; аттестация; стимулирование работы; дисциплинарная ответственность; увольнение со службы.

Kikinchuk V.Yu. Administrative procedures of passing service in the police. – *Manuscript.*

Thesis for a scientific degree of candidate of science in law, speciality 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; information law. – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2010.

The work is devoted to characterization of passing service in the police as a kind of public service, definition of the main factors which influence on its efficiency. The essence, peculiarities and types of the procedures of passing service in the police are clarified. Administrative-law principles of passing service in the police are studied out, criteria of their classification significant for practical purposes are offered. The features of the procedure of admitting to the police are defined, the ways of its improving are offered. The essence and peculiarities of the procedure of service career in the police are studied. The definition of the procedure of the police officers attestation is stated, the system of criteria estimating the quality of the Ukrainian police officers' activity is given. The procedures of labour incentive and bringing to disciplinary responsibility the police officers are characterized. The essence of the dismissal from the police is studied out, its particular stages are defined and described. Certain propositions and recommendations concerning improvement of administrative procedures of passing service in the police were stated.

Key words: administrative procedures; passing service; the police; public service; police officers; service career; attestation; labour incentive; disciplinary responsibility; dismissal.